

Arkeologisk för- och slutundersökning

Boplats och kollektivtrafik

Undersökning av boplats inför anläggandet
av en bussvändplats på fornlämning 154 i Öggestorp

*Öggestorps socken i Jönköpings kommun
Jönköpings län*

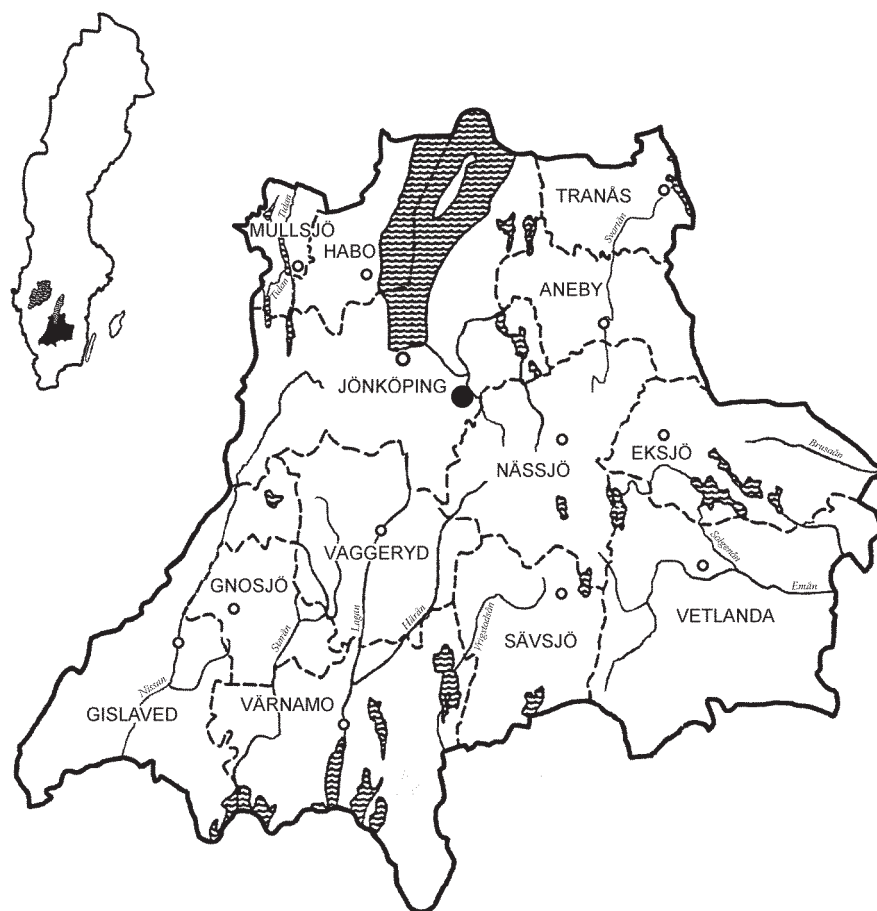

Arkeologisk för- och slutundersökning

Boplats och kollektivtrafik

Undersökning av boplats inför anläggandet
av en bussvändplats på fornlämning 154 i Öggestorp

*Öggestorps socken i Jönköpings kommun
Jönköpings län*

Rapport och ritningar: Leif Häggström

Grafisk design: Anna Stålhammar

Tryckning och distribution: Birgitta Blomkvist och Marita Tidblom

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036-30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:

Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS2006/02097.

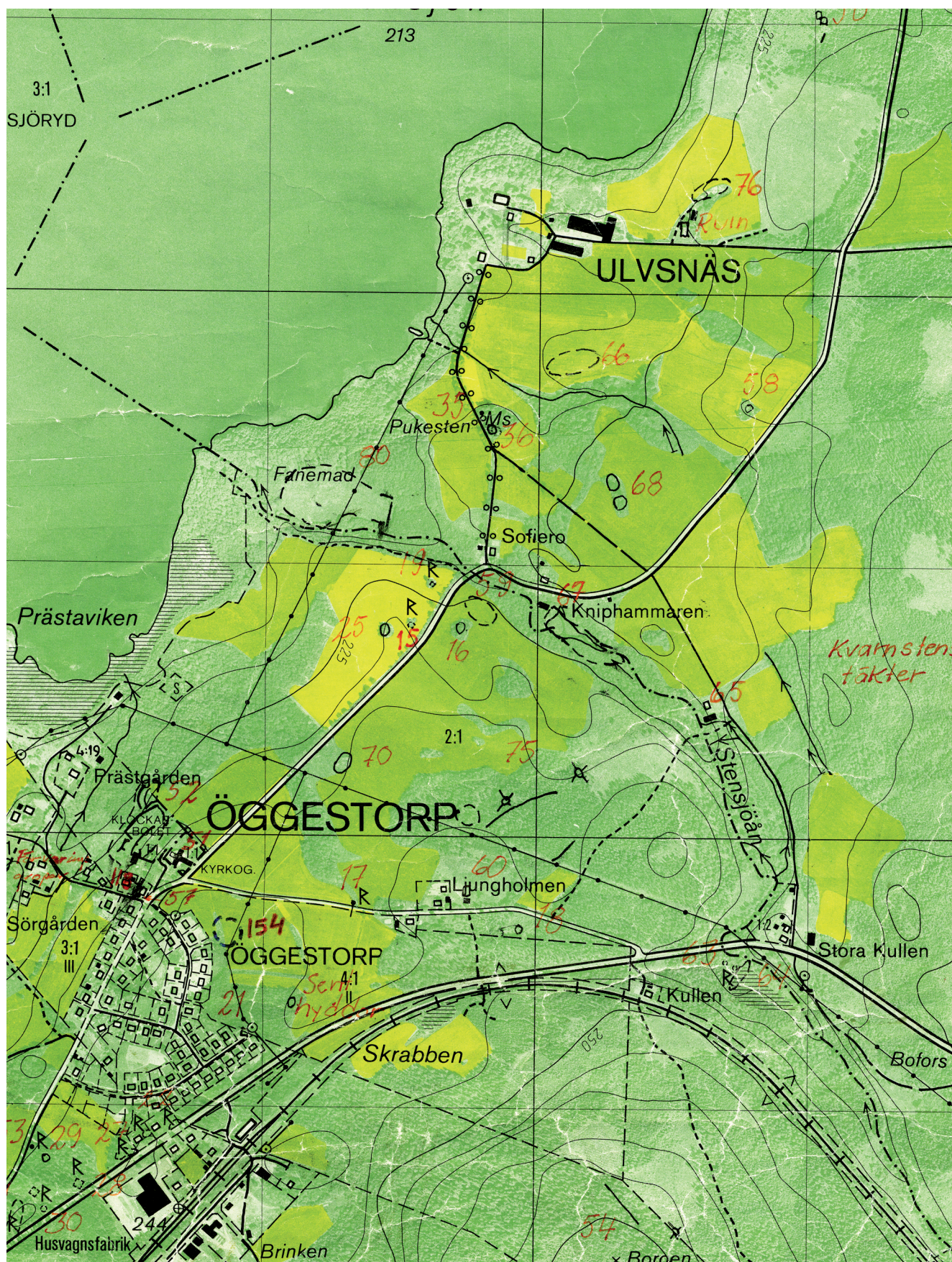
© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2008

Innehåll

Inledning.....	5
Omfattning.....	5
Målsättning.....	5
Topografi.....	5
Fornlämnings- och kulturmiljö.....	5
Tidigare och senare undersökningar.....	6
Resultat.....	7
Sammanfattning.....	9
Administrativa uppgifter.....	9
Referenser.....	9

Bilagor

Bilaga 1. Schaktplan

FIGUR 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 7E0d SV. Skala 1:10.000. Undersökningen berörde fornlämning 154

Inledning

Hösten 1998 undersökte Jönköpings läns museum ett område med boplatslämningar inför anläggandet av en bussvändplats. Föreliggande rapport redovisar resultaten från såväl förundersökningen som slutundersökningen. Rapporten har försenats avsevärt eftersom den som ursprungligen hade rapportansvar slutade på museet och ansvaret för rapporten så att säga hamnade mellan olika stolar. Detta är en summarisk avrapportering av resultaten från såväl för- som slutundersökning.

Undersökningen berörde utkanten av en boplat som kom att registreras som fornlämning Öggestorp 154:1 i fornlämningsregistret/FMIS. Boplaten daterades huvudsakligen till förromersk järnålder, men en datering till senneolitikum gör platsen lite extra intressant i relation till vad vi känner om traktens övriga kultur-, vegetations- och markanvändningshistoria.

Omfattning

Totalt avbanades ungefär 2000 kvadratmeter i samband med de arkeologiska insatserna inför anläggandet av bussvändplats. En mängd boplatslämningar, framför allt härdar, stolphål och gropar undersöktes.

Målsättning

Målsättningen för undersökningen var framförallt expeditiv i det att den syftade till att ta till vara på den arkeologiska information som fanns på platsen innan bygget av bussvändplatsen kunde vidta. Men eftersom det i samband med utredningen hade konstaterats att det fanns boplatsspår på platsen fanns en förhoppning om att kunna identifiera spår av huskonstruktioner, något som var ovanligt i länet när undersökningen genomfördes.

Topografi

Boplaten låg på en flack, i historisk tid till största delen uppodlad, höjdpå några hundra meter från högre bergspartier i syd och den lägre belägna Stensjön i nordväst. Marken utgjordes av uppodlad morän.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Trakten kring Öggestorp präglas av en rik och välundersökt kulturmiljö. Ett avgörande inslag i trakten är gravfält med gravar vars typer brukar hänföras till järnålderns första hälft. Speciellt framträdande är det stråk med gravar som löper utefter en mindre höjdrygg något

hundratal meter sydväst om fornlämning Öggestorp 154. Ett fynd med smidesutrustning vilket torde härröra från yngre järnålder bör nämnas. Från medeltid kan kyrkans äldre föregångare lyftas fram, i denna påträffades en tidigmedeltida myntskatt i samband med ombyggnation under 1800-talets senare hälft.

I åkern öster om fornlämning Öggestorp 154:1 observerades i samband med prospektering inför det planerade anläggandet av en VA-ledning upplöjda härdar i form av sot, kol och skörbrända stenar. Lämningarna registrerades som fornlämning Öggestorp 154:2 i fornlämningsregistret/FMIS.

Tidigare och senare undersökningar

I Öggestorp har Jönköpings läns museum genomfört en mängd undersökningar såväl före som efter denna. Det enklaste är att redovisa dem kronologiskt, givetvis med brasklappen att någon kan ha missats (för referenser se Häggström 2002):

1935 undersöktes gravar och röjningsrösen på bland annat fornlämning 31.

1953 undersöktes bland annat en kvadratisk stensättning vilken visade sig innehålla en vapenutrustning från romersk järnålder. Fornlämning 24 och 27 berördes.

1955 undersöktes röjningsrösen på fornlämning 24 och 27.

1975 undersöktes delar av fornlämning 151 inför en ombyggnad av en korsning på det som idag kallas väg 31.

1989 undersöktes områden med röjningsrösen, gravar och härdar inför omläggningen av väg 31 sträckan Nässjö – Öggestorp.

1991 undersöktes boplatslämningar inför anläggandet av en cykelbana.

1996 undersöktes ett par platser med boplatslämningar (fornlämning 152 och 153).

1997 undersöktes boplatslämningar med bland annat identifierade hus inför anläggandet av en mindre väg invid järnvägen.

1998 genomfördes den undersökning som avrapporteras i denna rapport. I augusti samma år genomfördes utredningen.

2000-2001 undersöktes boplatsspår i form av härdar inför utbyggnaden av en husvagnsfabrik.

2001-2002 undersöktes boplatsspår, gravar, järnhanteringsanläggningar och fossil åker inför omläggningen av väg 31.

2002 undersöktes boplatsspår och röjningsrösen inför det planerade anläggandet av en VA-ledning.

2005, undersökning inför utvidgning av Öggestorp Caravan.

2006, utredning inför anläggning av jordvärmesystem till kyrkan.

Resultat

Genom avbaning av matjordslagret och efterföljande finrensning framkom en mängd förhistoriska anläggningar. Majoriteten av dessa var härdar varav fyra daterades. Dateringarna var högtintressanta och fyller en viktig lucka i det arkeologiska dataunderlaget för Öggestorps socken. Vilken kunskapslucka resultaten fyller visas genom en enkel kronologisk uppställning av det vi arkeologiskt känner till om trakten.

Period	Fornlämning 154	Kulturrehistoriska spår i Öggestorps sn	Vegetations- och markanvändningshistoria
1500-2000 e.Kr.		Masugn, skiften	Successivt allt mer skog som framför allt utgörs av björk, senare av gran
1000-1500 e.Kr.		Odling och gödsling med hushållsavfall. Attungsindelning, myntskatt i kyrkan	Öppen blandskog med åkrar och bete (bitvis hårt). Agrar aktivitet expanderar. Odling av råg, vete, korn och hampa/humle.
500-1000 e.Kr.		Smidesutrustning	Agrar regression men ändå spår av odling av korn och vete. Björkdominerad blandskog.
1-500 e.Kr.	Någon härddatering kan statistiskt sett hamna här.	Järnhantering, gårdar med identifierade hus, vapengrav, spjutspetsdepå. Uppdelning i inägomark och utmark. Odling av brödvete, emmer/speltvete, skalkorn, oljedådra. Oljeframställning, keramik tillverkning mm.	Gräsdominerad betesmark med skogsdungar. Skogsbete. Odling av korn.
500-1 f.Kr.	Flera härdar	Odling, järnhantering, härdar, gravläggning, framställning av harts/tjära	Öppen blandskog, skogsbete. Omfattande röjningar och odling av korn.
1000-500 f.Kr.	Någon härddatering kan statistiskt sett hamna här.	Järnhantering, härdar, gravläggning.	Blandlövskog, skogsbete och småskalig röjning
2000-1000 f.Kr.	En härddatering i början av intervallet		Blandlövskog, skogsbete och småskalig röjning
3000-2000 f.Kr.	En härddatering i slutet av intervallet		Blandlövskog, skogsbete och småskalig röjning
4000-3000 f.Kr.			Lövskog

Tabell 1: Kronologisk sammanställning av olika företeelser i Öggestorp sorterade utifrån fornlämning 154, övriga kulturrehistoriska företeelser i socknen respektive vegetations- och markanvändningshistoria. jfr Häggström (red) 2007.

Det finns en del fynd från yngre stenålder och äldre bronsålder sedan tidigare i Öggestorps socken. Ett antal skafthålsyxor (fornlämning 112, 116, 117, 118, 143, 146) och en flintdolk (fornlämning 134) är de mest uppenbara spåren. Däremot finns det sedan tidigare inga fackmannamässigt undersökta spår från yngsta stenålder och äldsta bronsålder. Att då välja ut en härd för datering och få en datering till yngsta stenålder – äldsta bronsålder är givande. Då vet vi lite var i landskapet man faktiskt interagerade. Vi vet utifrån vegetationshistoriska undersökningar att vegetationen under yngsta stenåldern och äldsta bronsåldern utgjordes av en relativt öppen blandlövskog i vilken djur hölls på bete. Skogen var på sina platser bortröjd, men några konkreta belägg för odling saknas före förromersk järnålder.

De övriga tre dateringarna från undersökningen gav dateringar till förromersk järnålder. Från den perioden finns dateringar även från andra undersökningar i Öggestorp. I samband med den planerade omläggningen av riksväg 31 undersöktes ett område med boplatser, agrarhistoriska lämningar, gravar och järnframställningsspår en halvkilometer sydväst om bussvändplatsen. Där fanns dateringar från förromersk järnålder i gravar, järnframställningsanläggningar, härdar och andra boplatsspår. Några identifierade hus fanns dock ej från förromersk järnålder. Däremot är det tydligt att den förromerska järnåldern är del av en kraftfull expansion i området, en expansion som når sin kulmen under romersk järnålder. Det är som ett inledande steg i denna förhistoriska expansionsfas man främst skall betrakta boplatserna under bussvändplatsen.

Prov	Datering	Anläggning	Datering, kalenderår
Ua 14266	3630+/-70 BP	A40, härd	2200-1770 f.Kr.
Ua 14263	2385+/-55 BP	A26, härd	770-370 f.Kr.
Ua 14264	2215+/-70 BP	A27, härd	400-60 f.Kr.
Ua 14265	2125+/-70 BP	A28, härd	370-20 f.Kr.

Tabell 2: De fyra 14C-dateringarna från fornlämning 154. Samtliga dateringar gjordes på träkol.

Det som undersöktes hösten 1998 var blott en mindre del av ett större område med boplatsspår. I samband med en utredning inför en planerad VA-ledning observerades upplöjda härdar i åkern strax öster om den undersökta boplatserna. Lämningarna kom att få samma huvudnummer i fornlämningsregistret/FMIS då man på goda grunder kan anta att de antingen utgör delar av samma boplatser eller att de utgör närliggande och eventuellt samtida boplatser eller aktivitetsytor.

Sammanfattning

Hösten 1998 undersökte Jönköpings läns museum en boplats, fornlämning Öggestorp 154:1, inför anläggandet av en bussvändplats strax söder om Öggestorps kyrka. Boplatsen innehöll härdar, stolphål, gropar och stenlyft, tyvärr kunde inga huskonstruktioner identifieras. Dateringar av härdarna visade att platsen använts under senneolitikum/bronsålder respektive förromersk järnålder. Resultaten utgör ett mycket intressant komplement till den kunskap vi redan har om Öggestorpstrakten.

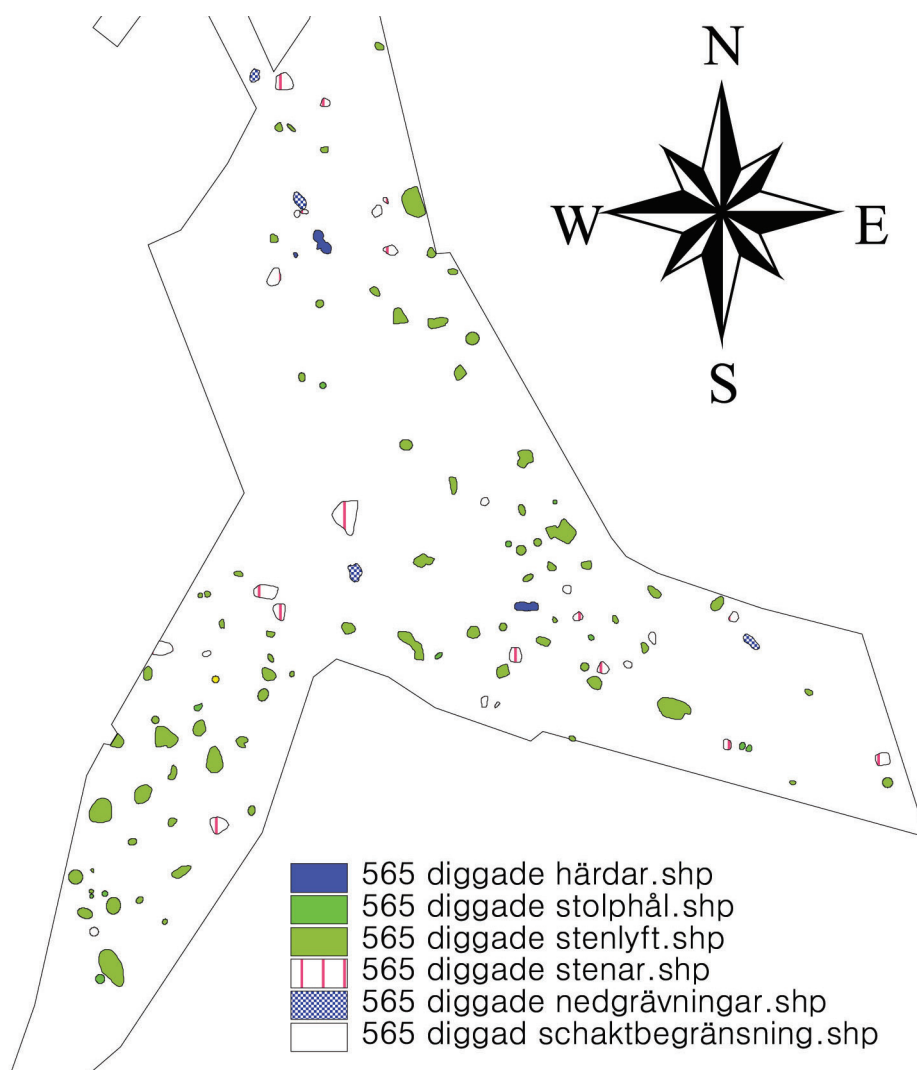
Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens tillstånd FU: 220-8497-98
 Jönköpings läns museums dnr FU: . . 507/98
 Länsstyrelsens tillstånd UN: 220-1611-98
 Jönköpings läns museums dnr UN: . 565/98
 Beställare: Vägverket region sydöst
 Rapportansvarig: Anders Gutehall
 Rapportgenomförare: Leif Häggström
 Fältansvarig: Kristina Jansson
 Fältpersonal: Kristina Jansson, Anders Gutehall, Jörgen Gustafsson
 Fältarbetstid: sensommar - höst 1998
 Län: Jönköpings län
 Kommun: Jönköpings kommun
 Socken: Öggestorps socken
 Församling: Öggestorp
 Fastighetsbeteckning: Öggestorp 4:1
 Belägenhet: Ekonomiska kartans blad 7E 0d SV (Öggestorp)
 Koordinater: X-64000823; Y-1415432
 Undersökningsyta: ca 2000 kvadratmeter
 Fornlämningsnummer: 154:1
 Fornlämningstyp: Boplats
 Tidsperiod: senneol-äldre järnålder
 Tidigare undersökningar: Jlm 419/98
 Dokumentationsmaterialet är förkommet, digitala inmätningar förvaras på Jönköpings läns museums server.

Referenser

- Häggström, Leif 2002. *Vid höglandets rand - Öggestorp*. Jönköpings läns museum arkeologisk rapport 2001:41 (och däri anförda referenser)
- Häggström, Leif (red) 2007. *Ovan berg genom dal. Arkeologiska undersökningar inför omläggningen av riksväg 31 i norra Småland*. Jönköping.

Avbanad yta med arkeologiska objekt markerade.

Arkeologisk rapport 2007:25
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM